

رابطه میان سبک‌های دفاعی و کیفیت ارتباط زوجین در خانواده:
نقش واسطه‌ای سبک‌های حل تعارض

Relationships between Defense Styles and Quality of Couple's
Relationship in the Family: Mediating Role of Conflict Resolution Styles

<https://dx.doi.org/10.52547/JFR.18.2.247>

S. M. Hashemi Tangestani, M.A.

Department of Psychology, University of Semnan, Semnan, Iran

Sh. Makvand Hosseini, Ph.D.

Department of Psychology, University of Semnan, Semnan, Iran

A. M. Rezaei, Ph.D.

Department of Psychology, University of Semnan, Semnan, Iran

سیده ماریه هاشمی تنگستانی

گروه روان‌شناسی، دانشگاه سمنان

✉ دکتر شاهرخ مکوند حسینی

گروه روان‌شناسی، دانشگاه سمنان

دکتر علی محمد رضایی

گروه روان‌شناسی، دانشگاه سمنان

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۱۰/۲۳

دریافت نسخه اصلاح شده: ۱۴۰۱/۳/۱

پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۵/۹

Abstract

The aim of the present study is to investigate the relationship between defense mechanism styles and the quality of couples' relationships with the mediating role of marital conflict resolution styles.

244 couples were selected from the couples of Jam City by available sampling method.

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه سبک‌های دفاعی و کیفیت روابط زوجین با نقش واسطه‌ای سبک‌های حل تعارض زناشویی بود. از میان زوجین شهرستان جم، ۲۴۴ نفر به شیوه نمونه‌گیری دردسترس انتخاب شدند و پرسش‌نامه‌های سبک‌های دفاعی آندروز، سبک‌های حل تعارض رحیم و کیفیت ارتباط زوجین خوشکام را تکمیل کردند.

✉ Corresponding author: Department of Psychology, Faculty of Psychology and Education, University of Semnan, Semnan, Mahdishahr.
Email: shmakvand@semnan.ac.ir

✉ نویسنده مسئول: سمنان، مهدیشهر، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، گروه روان‌شناسی.

پست الکترونیکی: shmakvand@semnan.ac.ir

Andrews's Defensive Style Questionnaire and Rahim's Organizational Conflict Inventory and Couples Relationship Quality Scale were filled out by participants. The research data were analyzed using path analysis and AMOSE software. The results of the research showed that immature and mature styles among defensive styles and, integrating, avoiding, compromising and obliging styles among conflict resolution styles have significant relationships with the quality of couples' relationships. In examining the indirect relationships of the research, it was also found that the integrating and obliging conflict resolution styles mediate the relationship between immature defensive style and the quality of the couple's relationship, also the integrating and compromising conflict resolution styles mediate the relationship between mature defensive style and quality of the couple's relationship. Therefore, according to the findings of the research, it can be concluded that examining defensive styles and conflict resolution styles can be useful in predicting and improving the quality of couples' relationships.

Keywords: Conflict Resolution, Defense Mechanisms, Family, Quality of Relationship.

داده‌های پژوهش از طریق تحلیل مسیر و با نرم‌افزار AMOS تحلیل شدند. نتایج پژوهش نشان داد که در میان سبک‌های دفاعی، سبک رشدنیافته و رشدیافته و در میان سبک‌های حل تعارض، سبک‌های یکپارچه، اجتناب‌کننده، مصالحه و ملزم‌شده، روابط معنی‌داری با کیفیت روابط زوجین دارند. در بررسی روابط غیرمستقیم پژوهش نیز مشخص شد که سبک‌های حل تعارض یکپارچه و ملزم‌شده، رابطه بین سبک دفاعی رشدنیافته و کیفیت ارتباط زوجین را واسطه‌گری می‌کنند. همچنین سبک‌های حل تعارض یکپارچه و مصالحه نیز به‌عنوان متغیر واسطه‌ای، رابطه میان سبک دفاعی رشدیافته و کیفیت رابطه زوجین را تحت تأثیر قرار می‌دهند. لذا می‌توان نتیجه گرفت که بررسی سبک‌های دفاعی و همچنین سبک‌های حل تعارض در جهت پیش‌بینی و بهبود کیفیت روابط زوجین مفید است.

کلیدواژه‌ها: حل تعارض، خانواده، کیفیت روابط زوجین، مکانیسم دفاعی.

مقدمه

یکی از مهم‌ترین نیازهایی که طی سالیان تأثیر زیادی بر همه وجوه زندگی انسان‌ها می‌گذارد ازدواج است. سلامت روانی افراد تا حد زیادی به یک ازدواج خوب و موفق مربوط است (محمودی و همکاران^۱، ۱۳۹۴). جنبه‌های مختلف تجارب ذهنی در ازدواج مانند رضایت زناشویی شاخص مهمی از سلامت رابطه هستند (تروکسل^۲، ۲۰۰۶). به دیگر سخن کیفیت زندگی زناشویی می‌تواند بر روی سلامت فرد تأثیر بگذارد به‌طوری‌که کیفیت زناشویی بالاتر با سلامت بیشتر زوجین مرتبط است (رابلز، اسلچر، ترامبلو و مک‌گین^۳،

۲۰۱۴) و رضایت زناشویی با بهبود کیفیت زندگی رابطه‌ای معنی‌دار دارد (حیدری^۴، ۱۳۹۶). همچنین کیفیت ارتباط زوجین نقش مهمی در کیفیت کلی ارتباطات خانوادگی دارد (برادبوری، فینچام و بیچ^۵، ۲۰۰۰). پژوهشگران، کیفیت روابط زوجین^۶ را به‌عنوان عاملی جهت یک ارزیابی ذهنی و جهان‌شمول از روابط و رفتارها در رابطه می‌دانند که می‌تواند به شکل‌های مختلف اندازه‌گیری شود (فینچام و برادبوری، ۱۹۸۷) و این ارتباطات دو نفره و در نتیجه برداشت هر فرد از کیفیت رابطه با همسر می‌تواند تحت تأثیر عوامل متعددی باشد. از جمله عوامل مؤثر بر روابط بین شخصی افراد اولین تعاملات آنها با افراد مهم زندگی است که سطوح سازگاری یا ناسازگاری در روابط بین شخصی در آینده را پیش‌بینی می‌کند (اوزمن و آتیک^۷، ۲۰۱۰؛ بشارت و دهلایی و تولائیان، ۱۳۹۳) و بیشتر نظریه‌هایی که در زمینه روابط درون خانواده و بین فردی ارائه شده‌اند، نقش مهم و اثرگذار تعامل‌های بین اعضای خانواده در کودکی را بر شیوه رفتار فرد در بزرگسالی و روابط بین‌فردی تأیید کرده‌اند (بشارت، دهقانی و تولائیان^۸، ۱۳۹۳).

یکی از سازه‌های روان‌شناختی مؤثر بر روی روابط بین فردی که از روابط سابق فرد نیز نشأت می‌گیرد، سبک‌های دفاعی^۹ است. سبک دفاعی به فرآیند روانی خودکاری گفته می‌شود که از افراد در برابر اضطراب و آگاهی از خطرات بیرونی و درونی محافظت می‌کند (میراندا و لوزا^{۱۰}، ۲۰۱۵). سبک‌های دفاعی موجب محافظت از فرد در رویارویی با انواع اضطراب می‌شوند (فروید^{۱۱}، ۱۹۶۱). شکل‌گیری دفاع‌ها علاوه بر ژن‌ها به ماهیت تجارب و یادگیری‌های دوران کودکی باز می‌گردد. به کارگیری مکرر دفاع‌ها در اثر آسیب‌های روانی دوره کودکی، به آنها شکلی عادت‌گونه می‌دهد و آنها را به جزئی از منش بدل می‌کند (قربانی^{۱۲}، ۱۳۹۶). با فهم سبک‌های دفاعی که فرد در مقابله با مشکلات اتخاذ می‌کند، می‌توان به نیرومندی ایگو و شدت آسیب روانی فرد پی برد (جمیل و همکاران، ۱۳۹۴). اینکه افراد در درک پاسخ‌های مختلف، در مقابل فشار روانی برخاسته از محیط از چه سبک دفاعی‌ای استفاده کنند نقش مهمی را در سلامت روان ایفا می‌کند (کرمر^{۱۳}، ۲۰۱۲ و ویلیانت^{۱۴}، ۱۹۹۲). این سبک‌های معمول که به مقابله با احساسات ناخوشایند می‌پردازد، اغلب به صورت خودکار در خارج از آگاهی فرد عمل می‌کند (ویلانت، ۲۰۰۰).

دفاع‌ها معمولاً بر اساس سطح رشدی و بلوغشان طبقه‌بندی می‌شوند. دفاع‌های رشدیافته^{۱۵} (به عنوان مثال تصعید، فرونشانی، پیشاپیش‌نگری، شوخی) بیشتر در کسانی به کار می‌رود که سطح بالاتری از موفقیت در کار و روابطشان دارند و سطوح پایین‌تری از مشکلات روان‌شناختی را تجربه می‌کنند. دفاع‌های سطح میانی یا روان‌آزرده^{۱۶} (مثلاً جابه‌جایی، سرکوب، تشکل واکنشی) کمتر سازگار هستند ولی در تمام سطوح زندگی دیده می‌شوند درحالی‌که دفاع‌های رشدنیافته^{۱۷} (مانند فرافکنی، پرخاشگری منفعلانه، انکار) به مشکلات سازگاری بیان و فهم تجارب زندگی مربوط می‌شوند (سگال، کولیک و میزانو^{۱۸}، ۲۰۰۶). دفاع‌های بالغ بهتر می‌توانند آشفتگی‌های روانی را با حفظ تعامل با واقعیت تنظیم و مدیریت کنند. مکانیسم‌های سازگاری پخته و رشدیافته مانند شوخ‌طبعی تأثیرات آشفتگی عاطفی را کاهش می‌دهد، همچنین افراد را همچنان با واقعیت روبه‌رو می‌کند. در مقابل فردی که از دفاع‌های رشدنیافته‌تر مانند انکار استفاده می‌کند جلوی هرگونه احساس و آشفتگی را می‌گیرد و فعالانه از تفکر یا صحبت درباره آن جلوگیری می‌کند (مالون، کوهن، لیو، ویلانت و والدینجر^{۱۹}، ۲۰۱۳).

استفاده از سطوح مختلف دفاعی نه تنها بر سلامت روان بلکه با سلامت جسم نیز رابطه دارد چنان که پژوهش دی جوزپی و همکاران^{۲۰} (۲۰۱۸) نشان داده استفاده از دفاع‌های سطح بالاتر و رشدیافته‌تر در بهبود سلامت هیجانی و فیزیکی بهتر و استفاده از دفاع‌های رشدنیافته با سلامت هیجانی و فیزیکی کمتر در بیماران سرطانی رابطه دارد. برخی از پژوهش‌ها به بررسی سبک‌های دفاعی با متغیرهای رابطه زناشویی پرداخته‌اند. به طور مثال در پژوهش پیر ساقی، نظری، نعیمی و شفایی^{۲۱} (۱۳۹۴) نتایج نشان داده که سبک دفاعی رشدنیافته بیشترین نقش را در افزایش تعارضات زناشویی دارد. نتایج پژوهش سیوندیان و بشارت^{۲۲} (۲۰۱۹) نیز حاکی از این بود که دفاع‌های رشدیافته به طرز چشمگیری با سازگاری زناشویی رابطه مثبت و دفاع‌های رشدنیافته با سازگاری زناشویی رابطه منفی دارند. همچنین پارویی، بسطامی، کربلایی، کاظمی و کاظمی^{۲۳} (۱۳۹۷) نشان دادند که سبک‌های دفاعی سازگارانه سهم معناداری در تبیین رضایت زناشویی پرستاران متأهل دارند. در پژوهش خوش‌دست، جلیلی و کاکاوند^{۲۴} (۲۰۱۶) نیز نتایج نشان داد که دفاع رشدنیافته رابطه چشمگیری با رضایت زناشویی دارد. مطالعه هایفانتیس^{۲۵} همکاران (۲۰۱۰) نیز نشان داد که سبک‌های دفاعی ناسازگارانه با رضایت زناشویی رابطه منفی دارند. پس به طور کلی می‌توان گفت که علاوه بر اینکه سبک‌های دفاعی^{۲۶} می‌توانند به طور معنی‌داری با سلامت روان همبستگی داشته باشند و فهم و میزان پیش‌بینی‌کنندگی آنها، به اتخاذ رویکردی پیشگیرانه و نیز ارتقای سلامت روان کمک کند (جمیل، عاطف، دهقانی و حبیبی^{۲۷}، ۲۰۱۵)؛ همچنین می‌توانند در جهت پیش‌بینی میزان کیفیت رابطه زوجین نیز مؤثر باشند. همان گونه که گفته شد سبک‌های دفاعی شیوه کنار آمدن فرد با تعارضات و موقعیت‌های چالش‌زا در روابط است. از سوی دیگر در تمام روابط بین‌فردی تعارض وجود دارد و مهارت‌های حل تعارض نیز یک شاخص کلیدی در روابط موفق است چنان‌که افرادی که دارای مهارت‌های قوی حل تعارض هستند از رابطه طولانی‌تری برخوردارند (ویسکیچ و دلوی^{۲۸}، ۲۰۱۳). لذا بررسی تعارضات زناشویی و شیوه حل این تعارضات نیز حائز اهمیت است.

تعارض زناشویی می‌تواند به عنوان هر موقعیتی تعریف شود که در آن اختلاف نظر مثبت و منفی در تعامل وجود دارد (کامینگر و دیویس^{۲۹}، ۲۰۱۰؛ اسکیرن، ویرا، گولارت و واگنر^{۳۰}، ۲۰۱۴). با توجه به این تعریف تعارض رویدادی است که در هر ازدواجی اتفاق می‌افتد (اسکیرن و همکاران، ۲۰۱۴). شیوه حل تعارض^{۳۱} وضعیتی است که در آن طرفین تعارض به توافقی می‌رسند که ناسازگاری‌های اصلی آنها را حل می‌کند، همچنان همدیگر را به عنوان طرف مقابل رابطه می‌پذیرند و تمام اعمال خشونت‌آمیز در مقابل همدیگر را متوقف می‌کنند (والنستین^{۳۲}، ۲۰۱۵). رحیم^{۳۳} سبک‌های حل تعارض را به پنج گروه: سبک یکپارچگی^{۳۴}، سبک ملزم‌شده^{۳۵}، سبک مسلط^{۳۶}، سبک اجتنابی^{۳۷} و سبک مصالحه‌گر^{۳۸} تقسیم می‌کند (رحیم، ۱۹۸۳؛ بن آری و هیشبرگ^{۳۹}، ۲۰۰۹). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که سبک‌های حل تعارض با کیفیت روابط زوجین رابطه مستقیم دارد به طور مثال در پژوهش دیلدار، سیتوات و یاسین^{۴۰} (۲۰۱۳) نتایج نشان دادند که زوج‌های ناراضی از سبک‌های حل تعارض اجتنابی و سلطه‌گرانه استفاده می‌کنند و از سبک مصالحه، ملزم‌شده و یکپارچه استفاده نمی‌کنند. نتیجه پژوهش حسینی و رسولی و نظری و خاکپور^{۴۱} (۱۳۹۲) نیز نشان داد که تعارض‌های سازنده با صمیمیت زناشویی رابطه دارد. طبق پژوهش مارچند^{۴۲} (۲۰۰۴) حل تعارض زناشویی از عوامل مؤثر در رضایت زناشویی است. بوچارت و تریالت^{۴۳} (۲۰۰۳) نیز در

مطالعه خود نشان دادند که دفاع‌های نابالغ و سبک‌های حل تعارض اجتنابی بر سازگاری زناشویی به صورت معکوس می‌گذارد و دفاع‌های سطح میانی یا روان‌آزرده با استفاده از شیوه‌های حل تعارض سطح بالاتر و سازگاری بیشتر روابط زناشویی رابطه دارد. مهم‌ترین زمینه‌های ارتباط زوجین اعتماد به شریک زندگی، تعهد در یک رابطه و طرز رفتار و یا حل‌وفصل اختلافات زناشویی است و زنان بیشتر علاقه به حل تعارضات دارند در حالی که مردان به دوری یا کاهش تعارض در ارتباطات زناشویی راغب هستند (جان، سم، رورو و تسوی^{۴۴}، ۲۰۱۷). با توجه به تحقیقات انجام‌شده در زمینه زوجین، وجود یا فقدان تعارض‌ها نیست که تعیین‌کننده کیفیت ازدواج است، بلکه نوع تعاملات زوجین و کیفیت مدیریت موقعیت‌های تعارض‌آمیز تعیین‌کننده کیفیت زناشویی است (موسوی^{۴۵}، ۱۳۹۶). بر اساس مشاهدات آکرمن تعارض در هر سطحی به ناچار در سراسر نظام خانواده طنین می‌اندازد. آن چیزی که به عنوان مکمل بودن نقش شروع می‌شود، می‌تواند به اختلال میان فردی در درون خانواده و در نهایت، تعارض درون‌روانی در یک یا چند نفر از اعضای خانواده منتهی شود. اگر تعارضات خانوادگی درونی‌شده تداوم یابد و شکل آسیب‌زا به خود بگیرد، تعارض درونی فرد عمیق‌تر می‌شود (آکرمن^{۴۶}، ۱۹۷۴). نتیجه مطالعه اسکیرن و همکاران (۲۰۱۴) این بود که استفاده بیشتر از شیوه‌های حل تعارض سازنده با ارتقای کیفیت زناشویی رابطه مثبت دارد. در تحقیقی که کریمی و کرمی و دهقان^{۴۷} (۱۳۹۳) بر روی سبک‌های حل تعارض با فرسودگی زناشویی کارکنان متأهل انجام دادند به این نتیجه رسیدند که سبک حل تعارض مسلط و اجتنابی رابطه مثبتی با فرسودگی زناشویی دارند. در مطالعه دیگری که بیرامی، باباپور، هاشمی، اسماعیلی و خسروشاهی^{۴۸} (۱۳۹۲) بر روی پیش‌بینی رضایت‌مندی زناشویی بر اساس شیوه‌های حل تعارض انجام دادند به این نتیجه رسیدند که بین رضایت زناشویی با شیوه‌های حل تعارض همراهنه و مصالحه‌گرانه همبستگی مستقیم وجود دارد. این یافته‌ها اهمیت گسترش شیوه‌های حل تعارض مثبت را برای ارتقای کیفیت روابط زوجین نشان می‌دهند.

بر اساس آنچه مطرح شد سبک‌های دفاعی از عوامل مؤثر بر رابطه است. سبک‌های دفاعی در موقعیت‌های چالش‌زا و پرتعارض فعال می‌شوند. نحوه عملکرد فرد در این گونه موقعیت‌های بحرانی به نوبه خود می‌تواند بر شیوه و سبکی که فرد برای حل این تعارضات بین فردی اتخاذ می‌کند اثر بگذارد و باعث شود فرد به شیوه‌ای مخرب و یا سازنده به حل تعارضات بپردازد. در نهایت هر دوی این متغیرها می‌توانند بر تداوم و کیفیت رابطه زوجین اثرگذار باشند. از طرفی کیفیت روابط زوجین نیز به نوبه خود برای سلامت فرد و خانواده و در نتیجه اجتماع حیاتی است. لذا اگر بتوان نگاهی همه‌جانبه بر عوامل اثرگذار بر این کیفیت داشت، می‌توان گام‌های مؤثری در این زمینه برداشت و برنامه‌ریزی‌های مفیدی صورت داد. در نتیجه اهداف پژوهش به این شرح است: آیا سطح مکانیسم‌های دفاعی با کیفیت روابط زوجین به‌طور مستقیم رابطه دارد؟ و آیا در رابطه بین سطح سبک‌های دفاعی و کیفیت روابط زوجین شیوه حل تعارضات زناشویی نقش واسطه‌ای دارد؟

روش

این پژوهش از نوع پژوهش‌های مبتنی بر همبستگی بود که در قالب یک مدل تحلیل مسیر، روابط میان متغیرهای پژوهش مورد بررسی قرار گرفت. ۲۵۲ نفر از زنانی که به مراکز آموزشی شهرستان جم مراجعه

کرده و تمایل به شرکت در پژوهش داشتند سه پرسش‌نامه مربوط به پژوهش را تکمیل کردند. تعداد ۸ پرسش‌نامه مخدوش کنار گذاشته و در نهایت ۲۴۴ پرسش‌نامه باقی ماند. ملاک‌های ورود رضایت آگاهانه، سن ۲۰ تا ۴۰ سال، تجربه حداقل یک سال زندگی مشترک و حداقل مدرک تحصیلی دیپلم بود و ملاک‌های خروج عدم پاسخگویی به ابزارهای پژوهش و تکمیل نامناسب پرسش‌نامه بود.

ابزارهای پژوهش

پرسش‌نامه استاندارد سبک‌های حل تعارض رحیم (ROCI-II): این پرسش‌نامه دارای ۲۸ سؤال بوده و هدف آن ارزیابی سبک‌های حل تعارض افراد در رابطه با همسر است که شامل سبک یکپارچگی، سبک مسلط، سبک ملزم‌شده، سبک اجتناب‌کننده و سبک مصالحه است. این پرسش‌نامه دارای مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای است. تحلیل عوامل در یک نمونه ۱۲۱۹ نفری (رحیم، ۱۹۸۳)، منعکس‌کننده پنج سبک حل تعارض بود و ضرایب پایایی رضایت‌بخش گزارش شد. نتایج پژوهش حقیقی، زارعی و قادری^{۴۹} (۱۳۹۱) نیز نشان داد که مدل پنج عاملی پرسش‌نامه از برازش مطلوبی برخوردار است و مقادیر شاخص‌های برازندگی در حد قابل قبولی قرار دارد. همچنین آلفای کرونباخ ۰/۸۰ برای پرسش‌نامه به دست آمد.

پرسش‌نامه کیفیت ارتباط زوجین (براساس چارچوب نظری مبلر - نانالی و اکمن): پرسش‌نامه کیفیت ارتباط زوجین دارای ۳۳ سؤال است و هدف آن ارزیابی میزان کیفیت ارتباط زوجین از ابعاد مختلف (توجه به خود، توجه به همسر، برنامه‌ریزی برای حل مشکلات، سبک‌های ارتباطی) است. این پرسش‌نامه را خوشکام، احمدی، عابدی^{۵۰} (۱۳۸۵) طراحی کرده‌اند و دارای چهار بُعد توجه به خود، توجه به همسر، برنامه‌ریزی برای حل مشکلات و شبکه ارتباطی است. نمره‌گذاری پرسش‌نامه نیز از نوع لیکرت است. حداقل امتیاز ۰ ممکن و حداکثر ۱۶۵ خواهد بود. نمره بین ۰ تا ۵۵ کیفیت ارتباط ضعیف، نمره بین ۵۵ تا ۸۲ کیفیت ارتباط متوسط و نمره بالاتر از ۸۲ کیفیت ارتباط قوی را نشان می‌دهد. روایی پرسش‌نامه با استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور، خوب ارزیابی و تأیید شده است. ضریب پایایی این پرسش‌نامه در پژوهش خوشکام و همکاران (۱۳۸۵) بررسی شد و مقدار آلفای کرونباخ، ۰/۹۰ بدست آمد که نشانگر پایایی خوب این ابزار است.

پرسش‌نامه سبک دفاعی آندرز و همکاران: پرسش‌نامه سبک‌های دفاعی (DSQ-40) توسط آندرز، سینگ و بوند^{۵۱} در سال ۱۹۹۳ تنظیم شده است. این پرسش‌نامه که براساس پرسش‌نامه اولیه باند و همکاران (که در ۱۹۸۳ تهیه شده بود) تحول یافت و ۲۰ سبک دفاعی در ۳ عامل رشدیافته، رشدنیافته و روان‌آزوده‌وار از یکدیگر بازشناسی و تفکیک شدند. مقیاس نمره‌گذاری این پرسش‌نامه به صورت لیکرت ۹ درجه‌ای است. فرد در هر یک از سبک‌های دفاعی نمره‌ای بین ۲ تا ۱۸ به دست می‌آورد، در هر کدام از سبک‌های دفاعی که نمره فرد از ۱۰ بیشتر شود، به معنی استفاده فرد از آن سبک است. و میانگین نمرات فرد در هر سبک به شکل کلی مشخص می‌شود و با نمره میانگین فرد در سبک‌های دیگر مقایسه می‌شود. فرد دارای آن سبک دفاعی‌ای است که میانگین بالاتری داشته باشد (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۱). پرسش‌نامه سبک‌های دفاعی در ایران توسط حیدری‌نسب و شعیری^{۵۲} مورد بررسی و هنجاریابی قرار گرفته است. مراحل هنجاریابی به طور کلی بعد از برگرداندن پرسش‌نامه به زبان فارسی و رفع نواقص آن به لحاظ زبانی در دو بخش روایی و اعتبار

پیگیری شد. بر اساس یافته‌های مربوط به روایی محتوایی، روایی همزمان و روایی سازه، مشخص شد که این پرسش‌نامه همانند نسخ اصلی دارای روایی مطلوبی است (حیدری نسب و شعیری، ۱۳۹۰). در پژوهش حاضر، داده‌ها از طریق تحلیل مسیر و با نرم‌افزار AMOS تحلیل شدند. متغیر ملاک کیفیت ارتباط، متغیرهای پیش‌بین سبک‌های دفاعی (سازش‌یافته، سازش‌نیافته، روان‌آزرده) و متغیر میانجی ۵ سبک حل تعارض (یکپارچگی، مسلط، ملزم‌شده، اجتناب‌کننده، مصالحه) وارد نرم‌افزار شدند.

یافته‌ها

اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه‌ها بدین شرح بود: میانگین سنی ۲۴۴ شرکت‌کننده، ۳۲ سال و انحراف استاندارد آن ۴/۰۴ بود. سن جوان‌ترین فرد شرکت‌کننده ۲۱ سال و مسن‌ترین آنها ۴۰ سال داشت. از میان کل ۲۴۴ شرکت‌کننده، تعداد ۵۳ نفر (۲۱/۷ درصد) دیپلم، تعداد ۳۰ نفر (۱۲/۳ درصد) کاردان، ۱۰۸ نفر (۴۴/۳ درصد) کارشناس، ۲۸ نفر (۱۱/۵ درصد) کارشناس ارشد و ۵ نفر (۲ درصد) دارای مدرک دکتری بودند. تعداد ۲۰ نفر (۸/۲ درصد) نیز سطح تحصیلات خود را بیان نکرده بودند. بنابراین بیشتر اعضای نمونه را آزمودنی‌هایی با مدرک کارشناسی تشکیل می‌دادند.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	مؤلفه	میانگین	انحراف استاندارد
سبک‌های حل تعارض	یکپارچگی	۳۰/۰۱	۴/۳۴
	مسلط	۱۸/۳۴	۴/۳۵
	ملزم‌شده	۱۴/۳۰	۴/۰۵
	اجتناب‌کننده	۱۵/۰۸	۲/۲۱
	مصالحه	۲۰/۷۲	۴/۰۹
سبک‌های دفاعی	رشدنیافته	۹۶/۶۹	۲۳/۵۸
	رشدیافته	۴۳/۷۸	۹/۱۱
	روان‌آزرده	۳۸/۶۴	۹/۶۱
کیفیت روابط زنان			
		۱۱۶/۸۹	۲۰/۶۲

همان‌گونه که در جدول ۱ مشاهده می‌شود در سطح توصیف با بررسی میانگین‌ها می‌توان تا حدودی وضعیت زوجین را در ارتباط با همسرانشان ارزیابی کرد. اولاً میانگین سبک یکپارچگی از سایر سبک‌های حل تعارض بسیار بالاتر بوده است، پس از آن به ترتیب سبک مصالحه و سبک مسلط بالاترین میانگین را با حدود ۱۰ نمره اختلاف داشته‌اند و دو سبک اجتناب‌کننده و ملزم‌شده در آخر قرار گرفته‌اند. به عبارتی زنان در ارتباط با همسرانشان بیشتر از سبک یکپارچگی، مصالحه و مسلط بهره می‌گیرند. از سوی دیگر از میان سه سبک دفاعی، سبک رشدنیافته میانگین بسیار بالایی را نشان داده است و حاکی از این است که زوجین از این سبک بسیار بیشتر از دو سبک دیگر در روابط خود استفاده می‌کنند.

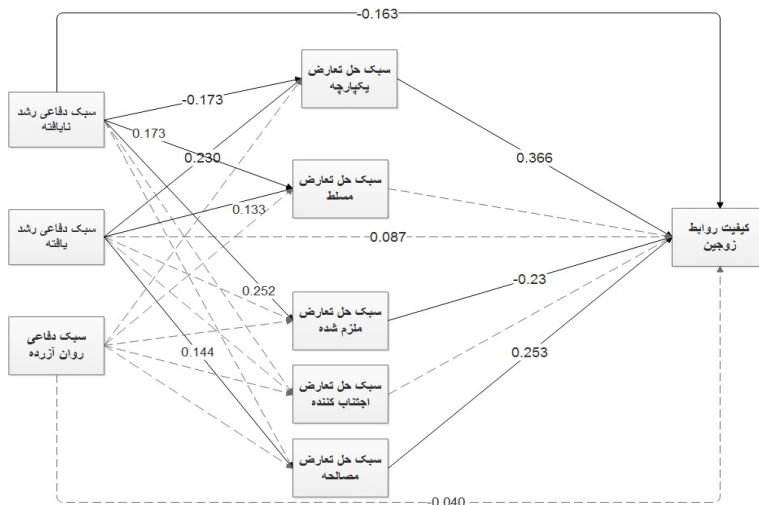
برای بررسی ارتباط میان این سه متغیر از شیوه همبستگی پیرسون استفاده شد. به‌علاوه برای تعیین ضرایب مسیر ارتباط بین متغیرها از تحلیل مسیر بهره‌گیری شد و مسیر مستقیم سه سبک دفاعی رشدیافته،

رشدنیافته و روان‌آزرده با کیفیت ارتباط زنان و نیز نقش میانجی پنج سبک حل تعارض مورد بررسی قرار گرفت. رابطه بین کیفیت ارتباط با سبک‌های دفاعی رشدنیافته (۰/۳۰۷-)، رشدنیافته (۰/۱۸۲) و روان‌آزرده (۰/۰۶۰) معنادار است که حاکی از ارتباط منفی میان دفاع‌های رشدنیافته و کیفیت ارتباط زوجین است. از طرفی سبک رشدنیافته همبستگی مثبت قابل ملاحظه‌ای با کیفیت ارتباط دارد، ولی سبک روان‌آزرده رابطه همبستگی خاصی را نشان ندهد است (جدول شماره ۲). رابطه کیفیت ارتباط با سبک‌های حل تعارض یکپارچگی (۰/۵۷۴)، مسلط (۰/۰۸۸)، ملزم‌شده (۰/۲۸۵-)، اجتناب‌کننده (۰/۲۴۷) و مصالحه (۰/۳۵۵) نیز معنادار بوده است. در واقع سبک‌های یکپارچگی، مصالحه و اجتناب‌کننده به ترتیب بالاترین ضرایب مثبت را داشتند. فقط سبک مسلط رابطه معناداری را با ارتباط نشان نداد و سبک ملزم‌شده نیز یک رابطه منفی معنادار با کیفیت ارتباط دارد (جدول شماره ۲).

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱. کیفیت روابط زوجها	۱								
۲. سبک دفاعی رشدنیافته	-۰/۳۰۷**	۱							
۳. سبک دفاعی رشدنیافته	۰/۱۸۲**	۰/۰۸۱	۱						
۴. سبک دفاعی روان‌آزرده	۰/۰۶۱	-۰/۳۳۹**	-۰/۱۷۹**	۱					
۵. سبک یکپارچگی	۰/۵۷۴**	-۰/۲۳۷**	۰/۱۹۲**	-۰/۱۳۸*	۱				
۶. سبک مسلط	۰/۰۸۸	۰/۲۲۵**	-۰/۱۶۰*	-۰/۱۴۳*	۰/۱۰۴	۱			
۷. سبک ملزم‌شده	-۰/۲۸۵**	۰/۲۷۹**	-۰/۰۲۹	-۰/۰۲۰	-۰/۰۴۶	۰/۰۹۸	۱		
۸. سبک اجتناب‌کننده	۰/۲۴۷**	۰/۰۳۲	-۰/۰۳۷	-۰/۰۶۹	۰/۳۹۷**	۰/۱۰۴	۰/۱۶۰*	۱	
۹. سبک مصالحه	۰/۳۵۵**	۰/۱۱۳	۰/۱۶۰*	-۰/۱۰۱	۰/۳۵۰**	۰/۳۳۰**	۰/۱۱۳	-۰/۲۴۰**	۱

$P < ۰/۰۱$ **، $P < ۰/۰۵$ *

شکل ۱: مدل تحلیل مسیر روابط مستقیم و غیرمستقیم متغیرها
 $P < ۰/۰۵$ معنادار، $P > ۰/۰۵$ - - - غیر معنادار

در شکل (۱) روابط میان متغیر ملاک و متغیرهای پیش بین به نمایش در آمده است. در صورتی که متغیرهای میانی از هر دو سو با متغیر ملاک و یکی از متغیرهای پیش بین مرتبط باشند نقش میانجی آنها استنباط می‌شود.

جدول ۳: ضرایب مستقیم استاندارد سبک‌های دفاعی و حل تعارض بر کیفیت ارتباط

معناداری	Sig.	t	Beta	متغیر پیش‌بین	
معنادار	۰/۰۰۴	-۲/۹۴	-۰/۱۶۳	رشدنیافته	
-	۰/۰۷۹	۱/۷۶	۰/۰۸۷	رشدیافته	
-	۰/۴۴۹	۰/۷۵۹	-۰/۰۴۰	روان‌آزرده	
معنادار	۰/۰۰۱	۶/۲۲	۰/۳۶۶	یکپارچگی	
-	۰/۶۵۲	۰/۴۵۲	۰/۰۲۳	مسلط	
معنادار	۰/۰۰۱	-۴/۵۱	-۲۳۰	ملزم‌شده	
-	۰/۲۷۲	۱/۱۰	۰/۰۵۹	اجتناب‌کننده	
معنادار	۰/۰۰۱	۴/۶۵	۰/۲۵۳	مصالحه	

جدول ۳ نتایج ضرایب مستقیم استاندارد شده سبک‌های دفاعی بر کیفیت ارتباط زنان با همسرانشان در خانواده را نشان می‌دهد. همان‌گونه که مشخص است فقط سبک دفاعی رشدنیافته ($\beta = -0/163$) اثر مستقیم بر کیفیت ارتباط دارد، درحالی‌که برای دو سبک دیگر ضرایب مستقیم معنادار نیستند. نتایج ضرایب مستقیم استاندارد شده در ۵ سبک حل تعارض بر متغیر ملاک (کیفیت رابطه) نیز نشان می‌دهد که ۲ سبک حل تعارض یکپارچگی ($\beta = 0/366$) و مصالحه ($\beta = 0/253$) اثر مستقیم و مثبت، و سبک ملزم‌شده ($\beta = -0/230$) اثر مستقیم معکوس بر کیفیت ارتباط ایفا می‌کنند ($p < 0/05$) (به جدول ۳ و نمودار ۱ نگاه کنید).

جدول ۴: ضرایب مستقیم استاندارد شده سبک‌های دفاعی بر سبک‌های حل تعارض

معناداری	Sig.	t	Beta	متغیر ملاک	متغیرهای پیش‌بین
معنادار	۰/۰۱۰	-۲/۵۹	-۰/۱۷۳	یکپارچگی	سبک رشدنیافته
معنادار	۰/۰۰۱	۳/۷۵	۰/۲۳۰		سبک رشدیافته
-	۰/۲۵۳	۱/۱۴	۰/۰۷۵		سبک روان‌آزرده
معنادار	۰/۰۱۲	۲/۵۲	۰/۱۷۳	مسلط	سبک رشدنیافته
معنادار	۰/۰۳۶	۲/۱۱	۰/۱۳۳		سبک رشدیافته
-	۰/۵۶۸	-۰/۵۷۱	-۰/۰۳۹		سبک روان‌آزرده
معنادار	۰/۰۰۱	۳/۷۴	۰/۲۵۲	ملزم‌شده	سبک رشدنیافته
-	۰/۷۷۵	۰/۲۸۶	۰/۰۱۸		سبک رشدیافته
-	۰/۰۶۹	۱/۸۲	۰/۱۲۱		سبک روان‌آزرده
-	۰/۴۷۰	۰/۷۲۳	۰/۰۵۱	اجتناب‌کننده	سبک رشدنیافته
-	۰/۶۷۸	۰/۴۱۶	۰/۰۲۷		سبک رشدیافته
-	۰/۳۱۴	-۱/۲۴	-۰/۰۸۷		سبک روان‌آزرده
-	۰/۴۳۲	۰/۷۸۷	۰/۰۵۵	مصالحه	سبک رشدنیافته
معنادار	۰/۰۲۶	۲/۲۴	۰/۱۴۴		سبک رشدیافته
-	۰/۶۸۹	۰/۴۰۰	-۰/۰۲۸		سبک روان‌آزرده

جدول ۴ ضرایب مستقیم استاندارد شده سبک‌های دفاعی بر سبک‌های حل تعارض را نشان می‌دهد. مسیر مستقیم میان دو سبک دفاعی رشدنیافته ($\beta = -0.173$) و رشدیافته ($\beta = 0.230$) با سبک حل تعارض یکپارچگی معنادار است ($p < 0.05$)، سبک رشدنیافته ضریب مسیر معکوس و سبک رشدیافته ضریب مسیر مثبت را نشان می‌دهد. همچنین مسیر مستقیم و مثبت بین سبک‌های دفاعی رشدنیافته ($\beta = 0.173$) و رشدیافته ($\beta = 0.133$) با سبک حل تعارض مسلط به‌طور معنادار برقرار است ($p < 0.05$). سبک دفاعی رشدنیافته ($\beta = 0.252$) اثر معناداری روی سبک حل تعارض ملزم‌شده دارد ($p < 0.05$). در آخر فقط سبک دفاعی رشدیافته ($\beta = 0.144$) اثر معناداری روی سبک حل تعارض مصالحه دارد ($p < 0.05$).

بحث و تفسیر

این پژوهش با هدف بررسی رابطه بین سبک‌های دفاعی و کیفیت روابط زوجین و با در نظر گرفتن سبک‌های حل تعارض به‌عنوان متغیر واسطه‌ای صورت گرفت. نتایج پژوهش حاضر در خصوص اثرات مستقیم و بی‌واسطه سبک دفاعی رشدنیافته بر کیفیت ارتباط زوجین نشان داد که استفاده از این سبک دفاعی به‌طور مستقیم با کاهش کیفیت رابطه زوجین مرتبط است. رابطه معکوس مشاهده‌شده حاکی از این است که هر چه فرد از دفاع‌های رشدنیافته‌تری استفاده کند، کیفیت رابطه پایین‌تری نیز تجربه می‌کند. این امر با یافته‌های پژوهش هایفانتیس و همکاران (۲۰۱۰) که همبستگی منفی دفاع ناسازگارانه با رضایت زناشویی را بررسی کرده‌اند و همچنین پژوهش خوش‌دست و همکاران (۲۰۱۶) که نشان داده‌اند دفاع‌های رشدنیافته ارتباط چشمگیری با رضایت زناشویی دارد، همسو است. برای تبیین این نتیجه می‌توان گفت که دفاع‌ها یا فرد را از مواجهه با واقعیت و برخورد سازنده با آن محروم می‌کنند یا مسبب تخریب و آزار خود یا دیگری می‌گردند (قربانی، ۱۳۹۶). دفاع‌های نابالغ (مانند فرافکنی، پرخاشگری منفعلانه، انکار) به مشکلات سازگاری و بیان و فهم تجارب زندگی مربوط می‌شوند (سگال و همکاران، ۲۰۰۷). اگرچه همه سبک‌های دفاعی در جهت خارج نگه داشتن افکار و احساسات اضطراب‌آور تلاش می‌کنند، اما سبک دفاعی رشدنیافته و روان‌آزرده بر شناخت آگاهانه ما تأثیر بیشتری می‌گذارد و درک افراد را نسبت به تعارضات احساسی و فهم واقعیت تحت تأثیر قرار می‌دهد (ویلانت، ۲۰۰۰). دفاع‌های رشدنیافته شامل انکار (انکار اینکه شخص مشکل دارد)، فرافکنی (نسبت دادن امور به دیگران)، تجزیه (تکه تکه کردن کارکردهای روان‌شناختی)، جابه‌جایی (جابه‌جایی احساس از فردی به فرد دیگر)، فانتزی‌های اوتیستیک (جایگزینی آرزو و خیال با رابطه واقعی)، و جداسازی عاطفه (قطع ارتباط عواطف با یک تجربه وقتی که شامل جنبه‌های شناختی است) است (اندورز و همکاران، ۱۹۹۳؛ برادی و نیکلسون^{۵۳}، ۲۰۱۳). هر چه بیشتر افراد از این سبک‌ها استفاده می‌کنند رضایت‌مندی و کیفیت رابطه زناشویی هم پایین می‌آید. فردی که از دفاع‌های رشدنیافته‌تر مانند انکار استفاده می‌کند، جلوی هرگونه احساس و آسفتگی را می‌گیرد و فعالانه از تفکر یا صحبت درباره آن جلوگیری می‌کند (مالون و همکاران، ۲۰۱۳). همان‌گونه که مکانیسم دفاعی رشدیافته برای سلامت روان و در نتیجه آن برای زندگی باکیفیت و خوب ضروری است (میرندا، ۲۰۱۵)، مکانیسم‌های رشدنیافته باعث افت سلامت روان و در نتیجه مشکلات ارتباطی می‌شوند.

همچنین بررسی اثرات غیرمستقیم (نقش میانجی) پنج سبک حل تعارض در ارتباط با سبک دفاعی **رشدنیافته** نشان می‌دهد که این سبک با سبک‌های حل تعارض یکپارچگی و ملزم‌شده و از طریق آن با کیفیت روابط زوجین ارتباط منفی دارد. در واقع سبک‌های حل تعارض یکپارچه و ملزم‌شده رابطه بین سبک دفاعی رشدنیافته و کیفیت ارتباط زوجین را میانجی‌گری می‌کند. بخشی از پژوهش‌های ذیل همسو با نتایج پژوهش حاضر بودند. پژوهش پیر ساقی و همکاران (۱۳۹۴) به نقش مهم سبک دفاعی رشدنیافته در افزایش تعارضات زناشویی پرداخته است. نتایج پژوهش بوچارت و تریالت (۲۰۰۳) نشان داده که دفاع‌های رشدنیافته و سبک‌های حل تعارض اجتنابی بر سازگاری زناشویی به صورت معکوس رابطه دارند. در نتایج پژوهش دیلدارو همکاران (۲۰۱۳) نیز مشخص شده که زوج‌های ناراضی از سبک‌های حل تعارض مصالحه، ملزم‌شده و یکپارچه استفاده نمی‌کنند. پژوهش اسکیرن و همکاران (۲۰۱۴) نیز به این نتیجه رسیده که شیوه‌های حل تعارض سازنده با کیفیت زناشویی رابطه‌ای مثبت دارد. استفاده از سبک‌های حل تعارض یکپارچه مستلزم پذیرش تعارض و تلاش در جهت رفع آن است. همچنین سبک حل تعارض ملزم‌شده مستلزم اهمیت کم به خود و اهمیت دادن زیاد به طرف متقابل است و به معنای عدم ابراز وجود و مشارکت در حل تعارض است. این سبک در واقع تلاش برای کاستن تفاوت‌ها و تأکید بر اشتراکات است (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۱). از سوی دیگر سبک‌های دفاعی بخصوص رشدنیافته به صورت خودکار و ناخودآگاه، جنبه‌هایی از احساسات و واقعیت را که اضطراب‌آور هستند، دور می‌کنند. به دلیل اینکه دفاع‌های رشدنیافته مانع می‌شوند واقعیت صحیح دیده شود، فرد پاسخ‌های غیرانطباقی و نامتناسب با شرایط موجود می‌دهد (فردریکسون^۴، ۲۰۱۷). طبق تعریف‌ها دو سبک حل تعارض یکپارچگی و ملزم‌شده مستلزم توجه داشتن به طرف مقابل در رابطه است و به نظر می‌رسد طبق این نتایج افراد با سبک‌های دفاعی ناپخته کمتر می‌توانند به نگرانی‌ها و دغدغه‌های دیگران بها دهند و به همین جهت رابطه‌ای منفی با دو سبک ملزم‌شده و یکپارچه دارند. بنابراین می‌توان گفت که سبک دفاعی رشدنیافته فرد را به استفاده از شیوه‌های ناکارآمد در رابطه با همسر و می‌دارد و در نتیجه روابط بین زوج و کیفیت آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

از سوی دیگر بررسی اثرات مستقیم و بی‌واسطه **سبک دفاعی رشدنیافته** بر کیفیت روابط حاکی از این بود که رابطه مستقیمی بین این دو متغیر وجود ندارد ولی در بررسی اثرات غیرمستقیم و با واسطه‌گری پنج سبک حل تعارض، نتایج نشان دادند که سبک دفاعی رشدنیافته رابطه مثبت و معناداری با سبک‌های حل تعارض یکپارچگی و مصالحه و از طریق آن با کیفیت روابط زوجین دارد، یعنی افرادی که از سبک‌های دفاعی رشدنیافته بیشتر استفاده کرده بودند، از سبک‌های حل تعارض یکپارچگی و مصالحه نیز بیشتر استفاده کرده بودند و در نهایت رابطه با کیفیت تری را نیز تجربه کرده بودند. تعدادی از پژوهش‌ها همسو با این نتیجه بودند: پارویی و همکاران (۱۳۹۷) به این نتیجه رسیدند که سبک‌های سازگارانه دفاعی در افزایش رضایت زناشویی نقش پیش‌بینی‌کننده دارند. پژوهش حسینی و همکاران (۱۳۹۲) نشان داده که تعارض‌های سازنده با افزایش صمیمیت زناشویی رابطه دارد. نتایج پژوهش مارچند (۲۰۰۴) نیز مشخص نمود حل تعارض زناشویی یکی از عوامل مؤثر در رضایت زناشویی است و همچنین بیرامی و همکاران (۱۳۹۲) که همبستگی مستقیم شیوه‌های حل تعارض مصالحه‌گرانه با رضایت زناشویی از نتایج مطالعه‌شان بود، گزارش کرده‌اند که دفاع‌ها وقتی رشدنیافته در نظر گرفته می‌شوند که برای مقابله با احساسات و افکار ناراحت‌کننده، زوجین آنها

را به اشکال کمتر تهدیدکننده در می‌آورند تا اینکه آنها را کنار بگذارند (گرانی‌ری^{۵۵} و همکاران، ۲۰۱۷). دفاع‌های رشدیافته بهتر می‌توانند آشفتگی‌های روانی را با حفظ تعامل با واقعیت تنظیم و مدیریت کنند. سبک‌های سازگاری رشدیافته و بالغ مانند شوخ‌طبعی تأثیرات آشفتگی عاطفی را کاهش می‌دهد، و افراد را همچنان با واقعیت روبه‌رو می‌کند. دفاع‌های رشدیافته (به‌عنوان مثال تصعید، فرونشانی، پیشاپیش‌نگری، شوخی) بیشتر در کسانی به کار می‌رود که سطح بالاتری از موفقیت در کار و روابطشان دارند و سطوح پایین‌تری از مشکلات روان‌شناختی را تجربه می‌کنند. سبک حل تعارض یکپارچگی نیز مستلزم اهمیت دادن زیاد فرد به خود و دیگران است، نوعی گشودگی و مبادله اطلاعات جهت رسیدن به راه حل مشترکی که به نفع دو طرف رابطه باشد (حقیقی و همکاران، ۱۳۹۱). مستلزم تشریک مساعی بین دو طرف است. هرچه فرد از دفاع‌های بالغ‌تری در روابطش استفاده کند از شیوه‌های حل تعارض یکپارچه که شیوه‌ای برد - برد است بیشتر استفاده می‌کند و استفاده از این شیوه حل تعارض موجب بالاتر رفتن کیفیت رابطه زوجین می‌شود. سبک حل تعارض مصالحه‌گر بر اساس یک توافق دوجانبه مشخص می‌شود و بین سبک‌های دیگر رویکردی میانه دارد (بن آری و همکاران، ۲۰۰۹). سبک حل تعارض مصالحه از یک موضع میانه برخوردار است: نه برنده، نه بازنده و سطح متوسطی از اهمیت دادن به خود و دیگران را شامل می‌شود. روش‌های سازنده در حل و فصل تعارضات در رابطه زوجین، باعث تسهیل صمیمیت می‌شود (دیلدار و همکاران، ۲۰۱۳). وقتی فرد دفاع‌های پخته‌تری دارد شیوه‌های حل تعارضی که استفاده می‌کند کارآمدتر و در نتیجه کیفیت ارتباط زوجین بیشتر می‌شود. برای تبیین این فرضیه می‌توان گفت که دفاع‌های رشدیافته بهتر می‌توانند آشفتگی‌های روانی را با حفظ تعامل با واقعیت تنظیم و مدیریت کنند. سبک‌های دفاعی رشدیافته و بالغ مانند شوخ‌طبعی تأثیرات آشفتگی عاطفی را کاهش می‌دهند، همچنین افراد را با واقعیت روبه‌رو می‌کنند (مالون و همکاران، ۲۰۱۳). کسانی که از سبک‌های دفاعی رشدیافته و مذاکره استفاده می‌کنند، باعث مشارکت و هماهنگی بیشتر والدین در خصوص تصمیمات برای فرزندان می‌شوند (کوهن و فینزی^{۵۶}، ۲۰۱۳).

با توجه به پژوهش حاضر و نتایج سایر پژوهش‌های فوق‌الذکر می‌توان نتیجه گرفت که نوع سبک دفاعی اتخاذ شده توسط افراد عامل مهمی است که می‌تواند بر سلامت روان و همچنین کیفیت روابطی که فرد با دیگران برقرار می‌کند اثر بگذارد. استفاده از سبک‌های دفاعی رشدیافته در روش‌های اتخاذی برای حل تعارضات و مشکلات بین‌فردی نیز نقش دارد، به نحوی که فردی که از دفاع‌های ناپخته‌تری استفاده می‌کند روش‌های حل تعارض ناسازگارتری را نیز بر می‌گزیند که نه‌تنها باعث متشنج شدن رابطه می‌شود بلکه می‌تواند فرد را به کلی از ارتباط مؤثر با دیگران عاجز کند. این مسئله بحث درمان و آموزش در این راستا را پررنگ می‌کند به نحوی که می‌توان از آن در مشاوره‌های پیش از ازدواج و یا زوج‌درمانی‌ها به منظور ارتقای سلامت و کیفیت رابطه زناشویی سود برد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این بود که به دلیل نوع پژوهش که از نوع توصیف و همبستگی است، نمی‌توان مستقیماً استنباط علی از یافته‌ها داشت. همچنین نمونه مورد بررسی تنها زنان بودند و در تعمیم آن به مردان باید جانب احتیاط رعایت شود. پیشنهاد می‌شود که محققان علاقه‌مند مطالعات آزمایشی برای بررسی اثرات تقویت و یا اصلاح مکانیسم‌های دفاعی و نیز تقویت سبک‌های حل تعارض را بر روی ارتباط زناشویی و نیز بهبود کیفیت زندگی و ارتباطی زوجین انجام دهند.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول مقاله است در کمیته اخلاق پژوهشی دانشگاه سمنان مورد تصویب قرار گرفته است. از تمام افرادی که داوطلبانه در این پژوهش شرکت کردند تشکر و قدردانی می‌نمایم.

پی‌نوشت‌ها

1. Mahmudi, Sanai, Nazari, Davarniya, Bakhtiari & Shakarami
2. Troxel
3. Robles&Slatcher, Trombello& McGinn
4. Heidary
5. Bradbury, Fincham& Beach
6. Couples relationships
7. Özmena& Atik
8. Besharat, Dehghani & Tavalaeayan
9. Defenses styles
10. Miranda & Louzã
11. Freud
12. Ghorbani
13. Cramer
14. vaillant
15. Mature defenses
16. Neurotic defenses
17. Immature defenses
18. Segal, Coolidge& Mizuno
19. Malone, Cohen, Liu, Vaillant& Waldinger
20. Di Giuseppe
21. Pirsaghi, Nazari, Naiemi & Shafaie
22. Sivandian&besharat
23. Parooi, Bastami, Karbalaee, Kazemi & Kazemi
24. Khoshdast, Jalali & Kakvand
25. Hyphantis
26. Defenses styles
27. Jamil, Atef, Dehghani & Habibi
28. Weisskirch, Delevi
29. Cumming & Davies
30. Scheeren, Vieira, Goulart & Wagner
31. Conflict resolution
32. Wallensteen
33. Rahim
34. Integrating
35. Obligating
36. Dominating
37. Avoiding
38. Compromising
39. Ben-Ari & Hirshberg
40. Dildar, Sitwat & Yasin
41. Hosseini, Rasooli, Nazari & khakpour
42. Marchand
43. Bouchard & Theriault
44. John, Seme, Roro & Tsui
45. Mosavi
46. Ackerman
47. Karimi, Karami & Dehghan
48. Bayrami, Babapour, Hashemi, Esmali, khosroshahi & Bahadori
49. Haghghi, Zarei & Ghaderi
50. Khoshkam, Ahmadi & Abedi
51. Andrews, Singh & Bond
52. Heydarinasab & Shaeri
53. Brody& Nicholson
54. Frederickson
55. Granieri
56. Cohen & Finzi-Dottan

منابع

بشارت، م.، دهقانی، س.، و تولائی، ف. (۱۳۹۳). نقش واسطه‌ای روانسازهای اولیه در رابطه بین سبک‌های والدگری و مشکلات زناشویی. *روانشناسی خانواده*، ۱(۱)، ۳-۱۸.

بیرامی، م.، باباپور خیرالدین، ج.، هاشمی نصرت‌آباد، ت.، اسمعیلی، ا.، و بهادری خسروشاهی، ج. (۱۳۹۲). پیش‌بینی رضایت‌مندی زناشویی بر اساس مؤلفه‌های هوش هیجانی و شیوه‌های حل تعارض. *مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین*، ۳(۶۸)، ۲۷-۲۱.

پارویی، م.، بسطامی کتولی، م.، کربلایی اسمعیل، م.، کاظمی رضایی، س.، و.، و کاظمی رضایی، س. و. (۱۳۹۷). پیش‌بینی رضایت زناشویی پرستاران بر اساس سبک‌های دلبستگی، مکانیزم‌های دفاعی و کیفیت زندگی. *نشریه روان‌پرستاری*، ۲۴(۲)، ۳۲-۲۴.

پیر ساقی، ف.، نظری، ع. م.، نعیمی، ق.، و شفائی، م. (۱۳۹۴). تعارض‌های زناشویی؛ نقش سبک‌های دفاعی و طرحواره‌های هیجانی. *مجله روان‌پرستاری* ۹(۱)، ۶۹-۵۹.

جمیل، ل.، عاطف، و.، محمد ک.، دهقانی، م.، و حبیبی، م. (۲۰۱۵). سلامت روان از دیدگاه روان‌پوشی: رابطه توانمندی ایگو، سبک‌های دفاعی و روابط ایژه با سلامت. *مجله روان‌پزشکی و روانشناسی بالینی ایران*، ۲۱(۲)، ۱۵۴-۱۴۴.

حسینی، م.، رسولی، م.، نظری، ع. م.، خاکپور چناری، ی. (۱۳۹۲). رابطه سلامت خانواده اصلی و سبک حل تعارض سازنده و غیرسازنده با صمیمیت زناشویی: بررسی نقش واسطه‌ای عدالت زناشویی. *فصلنامه نسیم تندرستی*، ۲(۳)، ۳۶-۲۹.

حقیقی، ح.، زارعی، ا.، و قادری، ف. (۱۳۹۱). بررسی ساختار عاملی و ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه سبک‌های حل تعارض رحیم در بین زوجین ایرانی. *دو فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی خانواده*، ۲(۱)، ۵۶۲-۵۳۴.

حیدری، م. (۱۳۹۶). بررسی روابط چندگانه میان رضایت از زندگی، رضایت زناشویی و رضایت جنسی با بهبود کیفیت زندگی زناشویی زنان متأهل شهرستان آباد. *زن و جامعه*، ۴(۳۲)، ۲۲۸-۲۰۵.

حیدری‌نسب، ل.، شعیری، م. ر. (۱۳۹۰). ساخت عاملی پرسشنامه سبک‌های دفاعی (DSQ-40) در نمونه‌های غیربالینی ایرانی. *پژوهش‌های نوین روانشناختی (روانشناسی دانشگاه تبریز)*، ۶(۲۱)، ۹۷-۷۷.

خوشکام، س.، احمدی، س.، ا.، عابدی، م. ر. (۱۳۸۵). تأثیر آموزش ارتباط بر روابط زوجین شهر اصفهان. *پژوهش‌های مشاوره*، ۶(۲۴)، ۱۳۶-۱۲۳.

قربانی، ن (۱۳۹۸). *از خط تا مثلث تعارض*. تهران: بینش نو.

کریمی، پ.، کریمی، ج.، دهقان، ف. (۱۳۹۳). رابطه سبک‌های دلبستگی و سبک‌های حل تعارض با فرسودگی زناشویی کارکنان متأهل. *فصلنامه علمی-پژوهشی زن و جامعه*، ۵(۲۰)، ۷۰-۵۳.

محمودی، م. ج.، ثنایی، ب.، نظری، ع.، داورنیا، ر.، بختیاری، س.، شاکرمی، م. (۱۳۹۴). کارایی درمان کوتاه‌مدت راه‌حل‌محور بر کاهش فرسودگی زناشویی و بهبود کیفیت زندگی زنان متأهل. *مجله علمی پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی یاسوج*، دوره ۲۰(۵)، ۴۳۴-۴۱۷.

موسوی، س. ف. (۱۳۹۶). ابعاد کیفیت زناشویی: بررسی پیش‌بینی‌کننده‌های مؤلفه‌های تعامل و شیوه‌های حل تعارض زناشویی. *دو فصلنامه مشاوره کاربردی*، ۷(۱)، ۱۰۰-۸۱.

Ackerman, N. W. (1974). *Treating the troubled family* (Vol.5023). New York: Basic Books.

Andrews, G., Singh, M., & Bond, M. (1993). The Defense Style Questionnaire. *The Journal of nervous and mental disease*, 181(4), 246-256.

Bayrami, M., Babapour Khirodin, J., Hashemi Nosrar abad, T., Esmali, E., Bahadori Khosroshahi, J. (2013). Prediction of marital satisfaction on the basis of components of emotional intelligence and conflict resolution styles. *J Qazvin Univ Med Sci*. 17(3), 20-27 [in Persian].

Ben-Ari, R., & Hirshberg, I. (2009). Attachment styles, conflict perception, and adolescents' strategies of coping with interpersonal conflict. *Negotiation Journal*, 25(1) 59-82.

Besharat, M. A., Dehghani, S., Tavalaeayan, F. S. (2014). Mediating role of early maladaptive schemas on the relationship between parenting styles and marital problems. *ijfp*, 1(1), 3-18 [in Persian].

- Bouchard, G., & Theriault, V. J. (2003). Defense mechanisms and coping strategies in conjugal relationships: An integration. *International Journal of Psychology*, 38(2), 79-90.
- Bradbury, T. N., Fincham, F. D., & Beach, S. R. (2000). Research on the nature and determinants of marital satisfaction: A decade in review. *Journal of marriage and family*, 62(4), 964-980.
- Brody, S., & Nicholson, S. (2013). Immature psychological defense mechanisms are associated with women's greater desire for and actual engaging in masturbation. *Sexual and Relationship Therapy*, 28(4), 419-430.
- Costa, R. M., & Brody, S. (2010). Immature defense mechanisms are associated with lesser vaginal orgasm consistency and greater alcohol consumption before sex. *The journal of sexual medicine*, 7(2), 775-786.
- Cramer, P. (2012). Psychological maturity and change in adult defense mechanisms. *Journal of Research in Personality*, 46(3), 306-316.
- Di Giuseppe, M., Ciacchini, R., Micheloni, T., Bertolucci, I., Marchi, L., & Conversano, C. (2018). Defense mechanisms in cancer patients: a systematic review. *Journal of psychosomatic research*, 115, 76-86.
- Fincham, F. D., & Bradbury, T. N. (1987). The assessment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and the Family*, 797-809.
- Granieri, A., La Marca, L., Mannino, G., Giunta, S., Guglielmucci, F., & Schimmenti, A. (2017). The relationship between defense patterns and DSM-5 maladaptive personality domains. *Frontiers in psychology*, 8, 1926.
- Cummings, E. M., & Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. London: Guilford Press.
- Cohen, O., & Finzi-Dottan, R. (2013). Defense mechanisms and negotiation as predictors of co-parenting among divorcing couples: A dyadic perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 30(4), 430-456.
- Dildar, S., Sitwat, A., & Yasin, S. (2013). Intimate enemies: Marital conflicts and conflict resolution styles in dissatisfied married couples. *Middle-East Journal of Scientific Research*, 15(10), 1433-1439.
- Frederickson, j. (2013). *Co-creating change: Effective dynamic therapy techniques*. Kanas city: Seven Leaves Press.
- Freud, S., & Strachey, J. E. (1964). *The standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud*. London: Guilford Press.
- Ghorbani, N. (2018). *From Line to Conflict Triangle*. Tehran: Binesheh Nou Publisher. [in Persian].
- Granieri, A., La Marca, L., Mannino, G., Giunta, S., Guglielmucci, F., & Schimmenti, A. (2017). The relationship between defense patterns and DSM-5 maladaptive personality domains. *Frontiers in psychology*, 8, 1926.
- Haghighi, H., Zaerei, E., Ghaderi, F. (2013). Factor structure and psychometric characteristics conflict resolution styles questionnaire Rahim (ROCI-II) in Iranian couples. *Journal of Family Counseling and Psychotherapy*, 1(4), 534-562 [in Persian].
- Heidari, M. (2018). Examining the Multi Relationships among Life Satisfaction, Marital Satisfaction and Sexual Satisfaction with the Life Quality Improvement of Married Women in Abadeh City. *Quarterly Journal of Women and Society*, 8(32), 205-228 [in Persian].
- Heydarinasab, L., Shaeri, M.R. (2011). Factorial Structure of the Defense Style Questionnaire (DSQ- 40). *Journal of Psychology (Tabriz University)*, 6(21), 77-98 [in Persian].
- Hoseini, M., Rasoli, M., Nazari, A.M., Khakpour Chenari, I. (2014). Relationship of family of original and constructive and non-constructive conflict resolution styles with marital

- satisfaction: studying the mediating role of marital justice. *Quarterly Journal of Nasim Tandorosti*, 2(3), 29-36.
- Hypphantis, T. N., Tomenson, B., Bai, M., Tsianos, E., Mavreas, V., & Creed, F. (2010). Psychological distress, somatization, and defense mechanisms associated with quality of life in inflammatory bowel disease patients. *Digestive diseases and sciences*, 55(3), 724-732.
- Jamil, L., Atef Vahid, M.K., Dehghani, M., Habibib, M.(2014). The Mental Health Through Psychodynamic Perspective: The Relationship between the Ego Strength, The Defense Styles, and the Object Relations to Mental Health. *Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology*, 21(2), 144 -154 [in Persian].
- John, N. A., Seme, A., Roro, M. A., & Tsui, A. O. (2017). Understanding the meaning of marital relationship quality among couples in peri-urban Ethiopia. *Culture, health & sexuality*, 19(2), 267-278.
- Karimi, P., Karami, J., & Dehghan, F. (2015). Relationship between attachment styles and conflict resolution styles and married employee's marital burnout, *Woman and Society*, 5(20), 53-70[in Persian].
- Khoshdast, F., Jalali, M. R., & Kakvand, A. R. (2006). Relationship between the personality traits, defense mechanisms and marital satisfaction of elementary school students' parents. *IIOABJJ*, 7(10), 31-7[in Persian].
- Khoshkam, S., Ahmadi, S. A., Abedi, M. R. (2008). The Effect of Communication Training on Couples' Relationship in Isfahan. *Journal of Counseling and Research Development*, 6(24), 123-136 [in Persian].
- Mahmudi, M.J., Sanai B., Nazari, A.M., Davarniya, R., Bakhtiari S. B., Shakarami, M (2015). The Effectiveness of Solution-Focused Brief Therapy (SFBT) on Reducing Couple Burnout and Improvement of the Quality of Life of Married Women. *Armaghane-danesh, Yasuj University of Original Article Medical Sciences Journal (YUMSJ)*, 20(5), 417-434 [in Persian].
- Malone, J. C., Cohen, S., Liu, S. R., Vaillant, G. E., & Waldinger, R. J. (2013). Adaptive midlife defense mechanisms and late-life health. *Personality and individual differences*, 55(2), 85-89 [in Persian].
- Marchand, J. F. (2004). Husbands' and wives' marital quality: The role of adult attachment orientations, depressive symptoms, and conflict resolution behaviors. *Attachment & Human Development*, 6(1) 99-112.
- Miranda, B., & Louzã, M. R. (2015). The physician's quality of life: Relationship with ego defense mechanisms and object relations. *Comprehensive psychiatry*, 63, 22-29.
- Mosavi, S. F. (2017). Dimensions of marital quality: Investigating the Predictors of marital interaction components and conflict resolution Styles. *Biannual Journal of Applied Counseling*, 7(1), 81-100. [in Persian].
- Özmena, O., & Atik, G. (2010). Attachment styles and marital adjustment of Turkish married individuals. *Journal of Procedia Social and Behavioral Sciences*, 5, 367-371.
- Parooi, M., Bastami Katuli, M., Karbalaee Esmaeil, E., Kazemi Rezai, S.A., Kazemi Rezai, S. V.(2018). Prediction of Nurses' Marital Satisfaction Based on Attachment Styles, Defensive Mechanisms, and Quality of Life. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 6(2), 24-32[in Persian].
- Pirsaghi, F., Nazari, A.M., Naiemi. G.h., Shafaie, M. (2015). Marital Conflict. The Role of Defense Styles and Emotional Schemas. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 9(1), 59-69 [in Persian].
- Rahim, M. A. (1983). A measure of styles of handling interpersonal conflict. *Academy of Management journal*, 26(2), 368-376 [in Persian].

- Robles, T. F., Slatcher, R. B., Trombello, J. M., & McGinn, M. M. (2014). Marital quality and health: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 140(1), 140.
- Scheeren, P., Vieira, R. V. D. A., Goulart, V. R., & Wagner, A. (2014). Marital quality and attachment: The mediator role of conflict resolution styles. *Paidéia* (Ribeirão Preto), 24(58) 177-186.
- Segal, D. L., Coolidge, F. L., & Mizuno, H. (2007). Defense mechanism differences between younger and older adults: A cross-sectional investigation. *Aging and Mental Health*, 11(4) 415-422.
- Sivandian, M., & Besharat, M. A. (2019). The association between attachment styles and marital adjustment: The moderating role of defense mechanisms. *Journal of Research and Health*, 9(7), 544-553 [in Persian].
- Troxel, W. M. (2006). Marital quality, communal strength, and physical health, Doctoral dissertation in Psychology, University of Pittsburgh.
- Vaillant, G. E. (1992). *Ego mechanisms of defense: a guide for clinicians and researchers*. American Psychiatric Pub.
- Vaillant, G. E. (2000). Adaptive mental mechanisms: Their role in a positive psychology. *American psychologist*, 55(1) 89.
- Wallensteen, P. (2015). Understanding conflict resolution. London: Sage.
- Weisskirch, R. S., & Delevi, R. (2013). Attachment style and conflict resolution skills predicting technology use in relationship dissolution. *Computers in Human Behavior*, 29(6), 2530-2534.